УДК 351.712:657:342.9

Оскарження як дієвий інструмент захисту прав учасника

Котенчук Анастасія,
здобувач вищої освіти спеціальності 071 Облік і оподаткування
Миколаївський національний аграрний університет
м. Миколаїв, Україна
Тіхонова Вікторія,
здобувач вищої освіти спеціальності 071 Облік і оподаткування
Миколаївський національний аграрний університет
м. Миколаїв, Україна

Анотація: *досліджено процес оскарження як один із основних механізмів захисту прав та законних інтересів учасників публічних закупівель. Проаналізовано значення процедури оскарження для забезпечення принципів добросовісної конкуренції, відкритості та недискримінації у сфері закупівель. Розкрито роль органу оскарження у відновленні порушених прав учасників. Визначено основні проблемні аспекти процесу оскарження та напрями їх вирішення.*

Ключові слова: *публічні закупівлі, оскарження, учасник закупівлі, захист прав, орган оскарження, конкуренція, прозорість, довіра.*

Сфера публічних закупівель є однією з найбільш регламентованих і, водночас, конфліктних ділянок публічного управління, розпорядження бюджетних коштів, обліково-аналітичного процесу. Причина у тому, що вона поєднує у собі публічний інтерес держави, спрямований на ефективне та раціональне використання бюджетних коштів, і приватні інтереси суб'єктів господарювання, які прагнуть отримати доступ до ринку державних закупівель на засадах рівності та справедливої конкуренції з комерційною метою. Така взаємодія інтересів об'єктивно зумовлює виникнення спорів між учасниками та замовниками, пов'язаних із вимогами тендерної документації, що забезпечує дотримання принципів закупівель, об'єктивною та неупередженою оцінкою тендерних пропозицій, неправомірним відхиленням учасників або визначенням переможця процедури закупівлі [1].

За цих умов особливої актуальності набуває проблема ефективного захисту прав та законних інтересів учасників закупівель, які у процесі організації та проведення закупівельних процедур можуть зазнавати дискримінації з боку замовників, зокрема через дискримінаційні умови, формальний підхід до розгляду пропозицій або неправомірні управлінські рішення. Відсутність належних механізмів реагування на такі порушення підриває довіру суб'єктів господарювання до системи публічних закупівель, зворотнім боком чого є зниження конкуренції та підвищення корупційних ризиків. Все це у сукупності негативно впливає на рівень конкуренції та ефективність використання публічних фінансових ресурсів.

У цьому контексті інститут оскарження виступає одним із основних та чи не єдиним інструментом захисту прав учасників публічних закупівель, оскільки

він надає можливість оперативно реагувати на неправомірні дії або рішення замовників ще на стадії проведення закупівельної процедури. Реалізація права на оскарження сприяє відновленню порушених прав, запобіганню подальшим порушенням та формуванню сталої правозастосовної практики у сфері публічних закупівель, що загалом підвищує рівень прозорості та передбачуваності закупівельних процесів.

Оскарження у сфері публічних закупівель виконує важливу регулятивну та контрольну функцію. Воно забезпечує дотримання основоположних принципів закупівель, зокрема рівного ставлення до учасників, добросовісної конкуренції, відкритості та прозорості процедур. Можливість звернення зі скаргою стимулює замовників діяти в межах закону, належно обґрунтовувати свої рішення та уникати дискримінаційних вимог у тендерній документації.

Особливе значення у механізмі захисту прав учасників публічних закупівель має діяльність органу оскарження – Антимонопольний комітет України, який уповноважений здійснювати розгляд скарг учасників процедур закупівель та приймати рішення, обов’язкові до виконання замовниками. Саме через інституційну незалежність та спеціальну компетенцію орган оскарження відіграє ключову роль у забезпеченні дотримання принципів законності, недискримінації та добросовісної конкуренції у сфері публічних закупівель [2].

Практика розгляду скарг органом оскарження має не лише індивідуальне, а й системне значення, оскільки сформовані правові позиції фактично виконують роль орієнтира для всіх учасників закупівельних правовідносин. Рішення органу оскарження сприяють уніфікації підходів до застосування норм законодавства, усуненню неоднозначного їх тлумачення та зменшенню кількості повторних порушень з боку замовників. У цьому контексті практика органу оскарження відіграє важливу роль у формуванні підходів до проведення процедур закупівель, адже на неї орієнтуються замовники під час розроблення тендерної документації та учасники при підготовці тендерних пропозицій, а також інші суб’єкти зовнішнього контролю під час його здійснення у сфері закупівель.

Для учасників публічних закупівель така практика створює додаткову правову визначеність і передбачуваність, що є особливо важливим в умовах складного та динамічного правового регулювання. Можливість аналізувати раніше прийняті рішення органу оскарження дозволяє суб’єктам господарювання оцінювати перспективи захисту своїх прав, прогнозувати правові наслідки власних дій та зменшувати ризики участі у закупівельних процедурах. У підсумку це сприяє підвищенню рівня довіри до системи публічних закупівель загалом та стимулює активнішу участь бізнесу у закупівлях [1].

Для суб’єктів господарювання оскарження є не лише способом відновлення порушених прав, а й інструментом активного впливу на якість закупівельного процесу загалом. Подання скарг сприяє усуненню порушень ще на етапі проведення процедури, що дозволяє уникнути неефективного використання бюджетних коштів та зменшує кількість судових спорів у

майбутньому. Водночас ефективність цього механізму значною мірою залежить від доступності процедур оскарження, розумних строків їх розгляду та належного рівня правової обізнаності учасників.

Разом із тим на практиці інститут оскарження у сфері публічних закупівель стикається з низкою проблем, серед яких є формальний підхід до розгляду окремих скарг, складність доведення порушень та зловживання правом на оскарження, професійна компетентність працівників учасника щодо процесу оскарження [3]. Також мають місце випадки зловживання правом на оскарження, коли скарги подаються з метою затягування процедур закупівель або створення перешкод для інших учасників. Такі дії негативно впливають на ефективність закупівельного процесу та можуть призводити до затримки забезпечення потреб замовників у товарах, роботах чи послугах.

Все вищезазначене свідчить про необхідність подальшого вдосконалення нормативно-правового регулювання та практики застосування механізмів оскарження у сфері публічних закупівель. Підвищення прозорості процедур, удосконалення підходів до розгляду скарг, а також формування єдиної правозастосовної практики сприятимуть підвищенню ефективності системи захисту прав учасників та розвитку добросовісної конкуренції на ринку публічних закупівель.

Отже, оскарження у сфері публічних закупівель виступає важливим і дієвим механізмом захисту прав та законних інтересів учасників процедур закупівель. Воно сприяє забезпеченню прозорості, недискримінації та добросовісної конкуренції, а також стимулює замовників дотримуватися вимог законодавства під час організації та проведення закупівель. Ефективне функціонування цього інструменту підвищує довіру до системи публічних закупівель і сприяє формуванню справедливого конкурентного середовища.

Список використаних джерел:

1. Антимонопольний комітет України. Практика розгляду скарг у сфері публічних закупівель. URL: https://amcu.gov.ua/

2. Про публічні закупівлі : закон України від 25.12.2015 № 922-VIII; станом на 19 вересня 2024 р. URL:https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/922-19#Text

3. Мітрофанова Ю. В. Оскарження в публічних закупівлях: зміст скарги // Перспективи розвитку бухгалтерського обліку, аудиту, оподаткування та фінансів в умовах євроінтеграції : матеріали Всеукраїнської наук.-практ. інтернет-конф., 22 травня 2023 р., Миколаїв. Миколаїв : МНАУ, 2023. С. 183-185.

Abstract: *The appeal process has been examined as one of the main mechanisms for protecting the rights and legitimate interests of participants in public procurement. The significance of the appeal procedure for ensuring the principles of fair competition, openness, and non-discrimination in the procurement sphere has been analyzed. The role of the appeals body in restoring the violated rights of participants has been revealed. The main problematic aspects of the appeal process and the directions for their resolution have been identified.*

Keywords: *public procurement, appeals, procurement participant, protection of rights, appeals body, competition, transparency, trust.*

Науковий керівник:
Чебан Ю.Ю.
к. е. н, доцент, доцент кафедри обліку і оподаткування
Миколаївський національний аграрний університет